

רוגזם יתנו מיד גט לנשותיהם.
ואף שמכאן היה ניתן לדחות, שבאמת הגט אינו מועיל, ולכן נקטו לשון 'עיוגון', אך לאמיתו של דבר, גט שניתן מתוך כעס – מועיל. (עפ"י דובב מישרים ח"ב לת. ובוה פרש דברי החת"ס חו"מ קל).

פרפרת

'צריך שיניח אף מקום הרי את מותרת לכל אדם' – שזהו 'גופו של גט', כדברי הגמרא בפרק אחרון (פה.).
'ספר כריתת ונתן בידה ושלחה' – בגימטריא: זהו גופו של הגט: הרי את מותרת לכל אדם. (ברכת פרץ. בהפרש של אחד)

דף כז

הערות ובאורים בפשט

'מצאו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר' – לדברי רש"י שלפנינו 'או או קתני', שמספיק אחד משני דברים: או שמצאו בכלי שיש עליו סימן שהוא שלו, או שמכירו, אף ללא סימן. ואמנם הרמב"ם פסק (גירושין ג, ט) שצריך שניהם. וכתב ב'מגיד משנה' שכך פרש הרמב"ם את משנתנו. וכבר תמהו הראשונים על טעמו של דבר.

ואפשר, שכיון שיש לחוש שמא סימנים דרבנן, ולא מועילים לגבי גט (כמבואר בגמרא להלן), צריכים גם טביעות עין, כדי שיהא נאמן מדאורייתא (והטעם שמאמינים בטביעות עין ליחיד, שאין זה כ'דבר שבערוה' שצריך עליו שנים, ומוכרח הדבר, כי אחרת לא היה הבדל בדין טביעות עין בין תלמיד חכם לעם הארץ, אם היה כאן דין 'עדות', וודאי שאין הדבר נידון אלא כאיסורין). אלא שמדרבנן אינו נאמן בטביעות עין' כל שאינו תלמיד חכם, ועל כך מועיל וצריך סימנים, שמועילים מדרבנן על חשש דרבנן. (אגרות משה אה"ע ח"א קלו. וכבר נחלקו האחרונים אם מועילים 'סימנים דרבנן' בדינים דאורייתא כשהחשש הוא רק מדרבנן – ע"ע 'יוסף דעת' – גליון כת.

ה'מגיד משנה' ציין שכמו הרמב"ם, כתב רש"י. וכן כתבו שאר הראשונים בסוגיא משמו. ובגרסת רש"י שלפנינו כתוב להפך. אכן כבר ציין רעק"א (בהגהותיו על הרמב"ם) שנמצא כן ברש"י שמסביב לרי"ף. וראה במאמרו הנרחב של הרב אברהם חבצלת (קובץ 'מוריה' – אייר תשנ"ג, עמ' קו-קטז), שקבע ש'פרוש רש"י' שעל הרי"ף אינו מרש"י.

(ולהלכה הרמב"ם לא חילק בין תלמיד חכם לעם הארץ, וכתב במ"מ, 'לפי שאין צורבא מרבנן מצוי עכשיו בדורות הללו, ויבא הדבר לכלל מחלוקת מי הוא צורבא מרבנן, ורצה להחמיר באיסור ערוה'. וע"ע ב'שוב דברי הרמב"ם ובשאר דברי הראשונים בסוגיתנו בשו"ת אחיעזר ח"א יד (ושם יג, ב). וע"ע שערי ישר ו, יד).

'חוששין לשני שוירי' – לכאורה יש כאן 'ספק ספקא' – ספק אם ישנה עוד 'שוירי' עם יוסף בן שמעון, וגם אם כן, ספק אם הגט נפל מזה או מאותו אדם. (ואין כאן חסרון ב'ספק ספקא' מפני שאינו 'מתהפך' – לפי שאי אפשר להתחיל להסתפק שמא נפל מאחר, ללא שנחליט קודם לכן שיש עוד שוירי, ובוה אין חסרון שאינו 'מתהפך', כדרך שכתב הש"ך – יו"ד קי, טו).

ולאותן דעות שאין אומרים 'ספק ספקא' כנגד חזקה, יש ליישב שגם כאן הרי מוחזקת ב'אשת איש' ואנו באים להתירה בגט זה. (אילת השחר. ולכאורה אותה השאלה קיימת גם בשני יב"ש בדלא הוחזקו, שמא יש ושמה ממנו נפל. ואולי י"ל שכיון שכל מהותו של השטר היא ההוכחה והעדות שבו, כל שאינה הוכחה ודאית ואתה בא להכשירו מצד הסתברות היצונית של 'ספק ספקא' – אינו שטר).

'נפק דק ואשכח' – כמו 'צאו וראו...' (אבות ב,ט), 'זהמכוון בכל זה – יציאת השכל והשתוטטו (הישוטט) להתבונן בעיון ולהשכיל היטב' (תוס' יום טוב שם, ציינו בגליון הש"ס).

דף כח

הערות ובאורים בפשט

'זחולה – שרוב חולים לחיים... אבל זקן שהגיע לגבורות, וגוסס, שרוב גוססין למיתה – לא' – יש להקשות דיוקי הרישא והסיפא אהדדי; שברישא משמע שכל חולה מסוכן שחייו נתונים בספק השקול – אין לו חזקת חיים, ובסיפא משמע שרק בגוסס, שרובם למיתה אין לו חזקה? יש להוכיח מכמה מקומות, שגם חולה מסוכן, מעמידים אותו על חזקת חי, כל עוד לא הגיע לכלל 'גוסס', וזה שאמרו 'שרוב חולים לחיים', את האמת אמרו, והכוונה שכל חולה הרי הוא בכלל החולים, שרובם לחיים. (אחיעזר ח"א יב,ד. וכן פסק בשו"ת יהודה יעלה (למהר"י אסאד) יו"ד טו. ואמנם, כשהוכח בידי אדם ונעשה טרפה, או ספק טרפה, כבר כתבו ראשונים שדינו כגוסס – ריא"ז כאן, ומובא ברמ"א אה"ע קמא,סח).

וזה שאמרו 'רוב גוססים למיתה' אין הכוונה שמשום כך, נחזיקנו כמת לקולא, אלא הרי הוא ספק (ואם ניתן לה הגט – הרי היא ספק גרושה ספק אלמנה. ובת כהן הנשואה לישראל גוסס – לא תאכל בתרומה, שמא עדין קיים). (עפ"י רמב"ם הל' תרומות ט,ג ורדב"ז; קרית ספר – הל' גירושין פ"ז; חידושי חת"ס כאן. וכנראה הם מדברים גם באופן שעבר זמן רב מאז ידענו עליו שהיה גוסס, ולכן הוצרך הרדב"ז לטעם 'סמוך מיעוטא לחזקת איסור'. כי על זמן מועט אין צריך לכך, שאף שרוב גוססין למיתה, אין 'רוב' שימות דוקא עתה – ע' 'חדושי הגרי"ז', נזיר מג).

(כתבו הפוסקים (שו"ת מהרי"ל, לו; לבוש או"ח קלב, ובאור הלכה שם) – שמי שמסופק אם הוריו קיימים – אף כי יכול לומר עליהם קדיש, אין עליו חיוב, ואפילו כשהגיעו לגבורות, הרי אין זה אלא ספק, ולכן אין לו להשיג זכות אחרים שחייבים באמירת קדיש בודאות. (ומשמע מפשטות לשונם, שאף אם מסופק על שני הוריו (ע' בשו"ת מהרי"ל (הוצ' מכוון ירושלים) שתי גרסאות: 'אביו או' אמו', 'אביו ואמו'), ולכאורה יש לדון בדבר מצד 'ספק ספקא', וכדרך שכתב הגרעק"א (בהגהותיו לשו"ע – אה"ע קמא,סח) שאשה שבעלה וגם יבמה במדינת הים, ושניהם הגיעו לגבורות, אם נתנו לה גט היא מותרת מצד ס"ס. ויש לחלק, שכאן ה'ספק ספקא' משם אחד. וצ"ע).

'אמר רב אדא בריה דרב יצחק: שאני התם שהרי אסרה עליו שעה אחת קודם מיתתו. מתקיף לה רב פפא: ממאי דאיהו מיית ברישא, דלמא איהי מייתא ברישא' – יש להבין תירוץ רב אדא ברדר"י, שאין כוונתו לחילוק בין 'שמא מת' ל'שמא ימות', שזהו תירוץ של רבא בסמוך. ועוד, אם כן, מה קושית רב פפא?

יש לבאר בדרך זו: דין 'חזקה (דמעיקרא)' אין גדרו הכרעה של הספק, אלא הנהגה על האדם בשאלה שמתעוררת לפניו, כיצד לנהוג בספק. ולכן, אין אומרים 'חזקה' אלא כשהיא מתייחסת על הענין המסופק בעצמו, אבל חזקה שעל ענין אחד, אינה מועילה כשהספק הוא על צד אחר. והנה, המגרש 'שעה אחת קודם מיתתו', אין המיתה מהוה את סיבת הגירושין, אלא המיתה רק מבררת לנו מתי התחילה השעה שבה היו הגירושין. וזו שאמר רב אדא, שחזקה על המיתה אינה מכריעה את הספק האם עתה היא שעת הגירושין. ועל התקרבות השעה האחרונה בעצמה – אין על כך 'חזקה'.

ורב פפא שדחה, כיון שאפשר שתמות היא לפניו, אין לנו להסתפק שמא עכשיו היא השעה הנאסרת,